C/2024/5721

17.10.2024

P9_TA(2024)0030

Evropské historické vědomí

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 17. ledna 2024 o evropském historickém vědomí (2023/2112(INI))

(C/2024/5721)

Evropský parlament,

— s ohledem na článek 165 Smlouvy o fungování Evropské unie,

— s ohledem na své usnesení ze dne 19. září 2019 o významu evropské paměti pro budoucnost Evropy ([1]),

— s ohledem na své usnesení ze dne 2. dubna 2009 o svědomí Evropy a totalitě ([2]),

— s ohledem na nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/692 ze dne 28. dubna 2021, kterým se zavádí program Občané, rovnost, práva a hodnoty a zrušují nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1381/2013 a nařízení Rady (EU) č. 390/2014 ([3]),

— s ohledem na své usnesení ze dne 11. listopadu 2021 o Evropském prostoru vzdělávání: sdílený holistický přístup ([4]),

— s ohledem na své usnesení ze dne 8. března 2022 o úloze kultury, vzdělávání, sdělovacích prostředků a sportu v boji proti rasismu ([5]),

— s ohledem na své usnesení ze dne 6. dubna 2022 o provádění opatření v oblasti výchovy k občanství ([6]),

— s ohledem na své usnesení ze dne 14. prosince 2022 k provádění Nové evropské agendy pro kulturu a strategie EU pro mezinárodní kulturní vztahy ([7]),

— s ohledem na své usnesení ze dne 21. ledna 2021 o strategii EU pro rovnost žen a mužů ([8]),

— s ohledem na sdělení Komise ze dne 18. září 2020 nazvané „Unie rovnosti: akční plán EU proti rasismu na období 2020–2025“ (COM(2020)0565),

— s ohledem na sdělení Komise ze dne 14. června 2016 nazvané „Podpora prevence radikalizace vedoucí k násilnému extremismu“ (COM(2016)0379),

— s ohledem na Evropskou kulturní úmluvu ze dne 19. prosince 1954 ([9]),

— s ohledem na studii vypracovanou pro Výbor pro kulturu a vzdělávání nazvanou „Evropská historická paměť: politiky, výzvy a perspektivy“ ([10])

([1]) Úř. věst. C 171, 6.5.2021, s. 25.
([2]) Úř. věst. C 137 E, 27.5.2010, s. 25.
([3]) Úř. věst. L 156, 5.5.2021, s. 1.
([4]) Úř. věst. C 205, 20.5.2022, s. 17.
([5]) Úř. věst. C 347, 9.9.2022, s. 15.
([6]) Úř. věst. C 434, 15.11.2022, s. 31.
([7]) Úř. věst. C 177, 17.5.2023, s. 78.
([8]) Úř. věst. C 456, 10.11.2021, s. 208.
([9]) Viz: https://rm.coe.int/168006457e.
([10]) Studie „Evropská historická paměť: politiky, výzvy a perspektivy“, Evropský parlament, generální ředitelství pro vnitřní politiky, tematická sekce B – Strukturální politika a politika soudržnosti, duben 2015.

— s ohledem na studii vypracovanou pro parlamentní Výbor pro kulturu a vzdělávání nazvanou „Evropská identita“ ([11]),

— s ohledem na článek 54 jednacího řádu,

— s ohledem na zprávu Výboru pro kulturu a vzdělávání (A9–0402/2023),

A. vzhledem k tomu, že složitá, konfliktní a sporná minulost Evropy představuje pro evropskou integraci výzvu i příležitost, neboť uznáváme, že dobře informované historické vědomí podporuje vzájemné porozumění a toleranci;

B. vzhledem k tomu, že nespravedlnost založená na pohlaví, přesvědčení a etnickém původu je v evropských dějinách zakotvena po mnoho staletí, a to i v podobě antisemitismu a protiromského smýšlení, což má důsledky pro Evropu a zbytek světa;

C. vzhledem k tomu, že vědomé zabývání se historií a historickými nespravedlnostmi pomáhá řešit různé formy nesnášenlivosti a nerovnosti a budovat inkluzivnější společnosti;

D. vzhledem k tomu, že historie nesmí být nikdy relativizována, zkreslována nebo falšována pro politické účely;

E. vzhledem k tomu, že popírání historie („*historical negationism*“) a další formy předpojatých výkladů historie představují velkou hrozbu, která podněcuje nedůvěru a konflikty mezi lidmi a národy a podkopává úsilí o podporu historické spravedlnosti a usmíření;

F. vzhledem k tomu, že vyrovnávání se s minulostí vyžaduje co největší nestrannost a objektivitu jak ve vědeckém historickém bádání, tak v politické oblasti;

G. vzhledem k tomu, že historická paměť zahrnuje výraznou míru subjektivity, neboť volba toho, na co vzpomínat a jak bude minulost vykládána, nutně zahrnuje hodnotové úsudky;

H. vzhledem k tomu, že ačkoli existují „historické skutečnosti“ založené na profesionální práci historiků, včetně výzkumu, výuky a ochrany zdrojů a historických památek, neexistuje jediná monolitická, nezpochybnitelná a trvalá „historická pravda“, kterou by si mohla monopolizovat a výhradně si pro sebe nárokovat jedna konkrétní skupina nebo národ, nebo ji využít k popírání existence jiných národů nebo států;

I. vzhledem k tomu, že interdisciplinární přístupy a kontextualizace jsou základními prvky vzdělání v oblasti historie, které musí být spojeny s výchovou k evropskému občanství, jakož i s výměnnými programy a programy mobility;

J. vzhledem k tomu, že podpora kritického historického vědomí napříč hranicemi prostřednictvím vzdělávacích a jiných prostředků má zásadní význam pro to, aby Evropané mohli porozumět své minulosti, vyrovnat se s ní, čelit sebejistě současnosti a pracovat na společné budoucnosti;

K. vzhledem k tomu, že evropské historické vědomí je chápáno jako individuální i kolektivní schopnost a dovednost porozumět historii, kriticky a přemýšlivě ji hodnotit a poučit se z ní, a lépe si tak uvědomovat, že minulost, současnost a budoucnost jsou neoddělitelně provázány a existuje mezi nimi vzájemná závislost;

Rizika a příležitosti spojené s evropskou minulostí

1. uznává, že různorodá a často rozporuplná historie evropských národů a států činí veškeré úsilí o vnímání dějin na politické úrovni obtížným a případně nebezpečným úkolem a že pokusy o směrování toho, jak připomínat a interpretovat minulost, se vždy ukazují jako problematické;

2. zdůrazňuje potenciál zásady „*historia magistra vitae*“ („historie učitelka života“) a považuje zejména tragická období a temné stránky evropské historie nejen za důraznou připomínku minulých chyb, jejichž opakování je třeba zabránit, ale také za výzvu ke společnému úsilí o vytvoření demokratických a inkluzivních společností v Unii i na celém světě;

3. domnívá se, že odpovědný, fakticky podložený a kritický přístup k historii, který se zaměřuje na společné evropské hodnoty, *je nezbytnou podmínkou pro* jakoukoli politiku demokratických orgánů s cílem zvýšit vnímavost současných i budoucích generací k úspěchům a chybám minulosti, posílit veřejný diskurz zaměřený na sebereflexi a podpořit porozumění a usmíření v rámci konkrétních sociálních skupin, národů a států i mezi nimi;

([11]) Studie „Evropská identita“, Evropský parlament, generální ředitelství pro vnitřní politiky Unie, tematická sekce B – Strukturální politika a politika soudržnosti, duben 2017.

Politika minulosti v Evropské unii – kritické hodnocení

4. zdůrazňuje, že je třeba upřímně posuzovat „politiku minulosti“ EU, jejímž prostřednictvím usilovala o zvýšení legitimity evropského projektu, posílení evropského pocitu sounáležitosti a podporu mírového soužití národů našeho kontinentu, a to stejným uznáním úspěchů i stávajících nedostatků a kontrolou způsobů, jakými byli občané povzbuzováni k tomu, aby se zabývali minulostí;

5. všímá si řady minulých a současných evropských iniciativ na podporu společné evropské historické paměti, včetně Dne památky obětí holokaustu, Evropského dne památky obětí všech totalitních a autoritářských režimů, vytvoření zvláštní složky věnované historickému povědomí v bývalém programu Evropa pro občany a současných programech Občanství, rovnost, práva a hodnoty (CERV), a různých usnesení Parlamentu, jako je usnesení ze dne 2. dubna 2009 o svědomí Evropy a totalitě a usnesení ze dne 19. září 2019 o významu evropské paměti pro budoucnost Evropy;

6. vyjadřuje znepokojení nad tím, že i nadále dochází k latentnímu soutěžení a částečné neslučitelnosti mezi různými rámci pamětí a kulturami historického povědomí v Evropě, a to i mezi západní a východní Evropou, ale také mezi zeměmi a národy v některých částech kontinentu; zdůrazňuje, že všechny evropské země mají společné a odlišné zkušenosti, které stejně patří do společné evropské historie; uznává zločiny spáchané nacistickými, fašistickými a komunistickými totalitními režimy, jakož zločiny v rámci kolonialismu a úlohu, kterou tyto zločiny sehrály při utváření historického vnímání v Evropě; zdůrazňuje, že je třeba překlenout stávající regionální a ideologické rozdíly v historickém povědomí mezi evropskými zeměmi a národy s cílem vytvořit společný základ pro dialog, vzájemné porozumění a respekt;

7. uznává, že hrůzy minulosti slouží jako „negativní základový mýtus“ a navozují silný pocit smysluplnosti evropského projektu, uznává však, že zájem Unie především o vyprávění příběhu o sobě *ex negativo* s sebou nese riziko rozvoje teleologického a zjednodušujícího černobílého systému historie, který může bránit plně informovanému pochopení složité minulosti Evropy a snižuje motivacplně informovanému pochopení složité minulosti Evropy a snižuje motivaci ke zpochybňování stereotypů a „nedotknutelných“ příběhů historie jednotlivých národů;

Cesta k informovanému historickému vědomí v Evropě

8. uznává potřebu širšího a celostnějšího porozumění evropským dějinám, aby mohlo vzniknout kritické a sebereflexní evropské historické vědomí, zejména rozšířením zaměření stávajících iniciativ týkajících se evropské historické paměti, přičemž je třeba náležitě zohlednit i dosud nedostatečně zastoupené skupiny, a prostřednictvím podpory inovativních způsobů výuky historie;

9. zdůrazňuje, že je důležité opustit evropskou „kulturu připomínání“, která funguje zejména shora dolů a jejímž základem je definování toho, co by si Evropané měli pamatovat, a směřovat ke „kultuře vzpomínání“, která funguje zdola nahoru, vychází od občanů a je založena na společných evropských zásadách a hodnotách, a že je třeba soustředit se na rozvoj kapacit pro kritické „přepracování“ minulosti na místní, národní a evropské úrovni se zapojením organizací občanské společnosti;

10. uznává zásadní význam přístupu k minulosti Evropy na základě základních evropských hodnot zakotvených v článku 2 Smlouvy o Evropské unii a etických a filozofických tradic, na nichž jsou tyto hodnoty založeny, jakož i vytvoření otevřené diskuse, která umožní zabývat se rovněž obtížnými prvky národních historií a zajistí vzájemné porozumění a usmíření jak v rámci evropských národů, tak mezi evropskými národy a zbytkem světa;

11. domnívá se, že svoboda vyučovat, studovat a provádět výzkum, včetně svobodného přístupu k archivům a zdrojům, spolu se svobodným uměleckým vyjádřením, je předpokladem pro vytváření a šíření objektivních znalostí založených na důkazech v demokratických společnostech, a zejména pro kritické zabývání se historií; vyzývá Komisi a členské státy, aby chránily tyto svobody, které jsou v současné době ohroženy, zejména v důsledku případů zneužití právních předpisů týkajících se historické paměti, a to i prostřednictvím mechanismu EU na podporu právního státu;

12. zdůrazňuje zásadní úlohu vzdělávání a vyzývá členské státy, aby aktualizovaly stávající učební osnovy a metodiky výuky s cílem přesunout pozornost z národních dějin na evropské a celosvětové dějiny a umožnit klást větší důraz na nadnárodní historické porozumění, zejména tím, že se umožní vidět více pohledů na dějiny a podpoří se odpovídající výukové styly, které budou upřednostňovat reflexi a diskuse před předáváním znalostí a které se budou řídit obecným cílem, jímž je, aby se studenti učili spíše „jak přemýšlet“ než „co si myslet“;

13. zdůrazňuje zásadní význam, jež má vzdělávání o evropské integraci, historii, institucích a základních hodnotách Unie a evropském občanství pro vznik evropského pocitu sounáležitosti; vyzývá k výuce evropských dějin a evropské integrace, které je třeba vnímat v globálním kontextu, a k tomu, aby se nedílnou součástí vnitrostátních vzdělávacích systémů stalo vzdělávání k evropskému občanství; oceňuje úsilí vyvíjené na úrovni EU s cílem zlepšit znalosti o Unii a její historii, včetně tzv. akcí Jean Monnet; vyzývá Komisi a členské státy, aby – a to i prostřednictvím pracovní skupiny Evropského prostoru vzdělávání pro rovnost a hodnoty – pracovaly na cílech, které se konkrétně zaměřují na rozvoj evropského historického vědomí, a aby společně vypracovaly „příručku EU“ pro vzdělávací programy, která poskytne společné pokyny a nestranné fakta a údaje pro výuku evropských dějin;

14. domnívá se, že v evropských dějinách jsou hluboce zakořeněny šovinismus, genderové stereotypy, mocenské asymetrie a strukturální nerovnosti, a vyjadřuje politování nad tím, že ve výuce historie neexistuje dostatečně multikulturní a genderově citlivý přístup; domnívá se, že je nezbytné řešit marginalizaci žen a dalších nedostatečně zastoupených společenských skupin v dějepisu, a vyzývá členské státy, aby ve vnitrostátních učebních osnovách zajistily větší zaměření v tomto směru;

15. zdůrazňuje, že je potřebná interdisciplinární a meziodvětvová výuka historie, která bude uplatňovat inovativní pedagogiku zaměřenou na účastníky vzdělávání, jako je přístup založený na interaktivním vyprávění příběhů a získaných zkušenostech pro všechny generace, využívat komplexní soubory zdrojů, technologií a učebních materiálů, včetně přeshraničních a nadnárodních učebnic historie a ústní historie, a podporovat analytické dovednosti a dovednosti kritického myšlení;

16. uznává ústřední úlohu učitelů při vytváření a předávání kompetencí potřebných k pochopení a kritickému posouzení historických skutečností a zdůrazňuje, že je důležité, aby učitelé nejen absolvovali odpovídající odbornou přípravu, ale také se zapojili do dalšího profesního rozvoje, včetně činností vzájemného učení a sdílení osvědčených postupů na vnitrostátní i nadnárodní úrovni; v této souvislosti zdůrazňuje přidanou hodnotu pedagogických akademií programu Erasmus+;

17. vyzývá členské státy, aby poskytovaly individuálně uzpůsobené (historické) výukové materiály a odbornou přípravu, které učitelům umožní lépe se zaměřit na nadnárodní aspekty a mnohotvárnost historie, bude jim poskytovat odpovídající didaktické postupy a zásady moderní výuky a zaměří se především na utváření mladých lidí se schopností sebereflexe;

18. zdůrazňuje, že má velký význam shromažďování údajů a srovnávání a hodnocení metod a nástrojů pro výuku historie, a vítá práci specializovaných vládních i nevládních organizací působících v této oblasti, včetně Střediska Rady Evropy pro sledování výuky historie v Evropě a EUROCLIO; zdůrazňuje, že je třeba, aby se práce tohoto střediska účastnilo více členských států EU;

19. uznává potenciál muzeí, která se kriticky zabývají spornou historií Evropy, jako nástrojů pro získávání poznatků o minulosti a budování historického povědomí, zejména pokud jde o „Dům evropských dějin“, jakožto stěžejní projekt, pro který by měly být k dispozici dostatečné zdroje, aby se zajistilo širší oslovení evropské veřejnosti;

20. zdůrazňuje význam zachování bohatého evropského kulturního a historického dědictví a památníků, zejména jako prostředku k nastolení kritického historického vědomí za předpokladu, že nebudou zneužívány k ideologickým účelům, a zdůrazňuje úlohu, kterou v tomto ohledu mohou hrát označení „Evropské dědictví“ i nezávislé instituce podporující evropské dědictví, a to jak hmotné, tak nehmotné; vybízí členské státy, aby zvýšily své úsilí o vymezení a ochranu míst demokratické paměti, zejména těch, která se týkají nedostatečně zastoupených skupin; zdůrazňuje potenciál portálu Europeana, jenž může sloužit jako evropská digitální knihovna, archiv, muzeum a vzdělávací platforma;

21. uznává potenciál digitálních médií a rostoucí úrovně digitalizace ve vzdělávání a zároveň vyjadřuje hluboké znepokojení nad tím, že digitální kanály jsou stále více zneužívány k politické manipulaci a šíření dezinformací, včetně dezinformací týkajících se historie, což ukazuje ruský historický revizionismus doprovázející ruskou útočnou válku proti Ukrajině; vyzývá Komisi a členské státy, aby zvýšily své úsilí o posílení mediální a digitální gramotnosti a vybavily učitele a studenty odpovídajícími dovednostmi a nástroji, které usnadní výuku historie založenou na faktech a umožní jim identifikovat tradiční i moderní historické zdroje, zasadit je do kontextu a analyzovat je;

22. zdůrazňuje, že příležitosti k přeshraniční mobilitě ve vzdělávání, které poskytují evropské programy a jiné programy mobility, podporují výměnu myšlenek a podporují průřezové znalosti a mezikulturní porozumění, neboť pomáhají odstraňovat národní překážky a umožňují lepší pochopení minulosti i současnosti;

23. vyzývá Komisi a členské státy, aby posílily nástroje, které jsou v současné době na evropské úrovni k dispozici, s cílem podpořit kritické a sebereflektivní evropské historické vědomí, zejména program Erasmus+, který podporuje mobilitu a mezikulturní učení jakožto klíčové nástroje ke zlepšení porozumění ostatním kulturám a národům, a program Občané, rovnost, práva a hodnoty, jenž podporuje nadnárodní projekty spojené s připomínáním historických událostí a podněcuje občanskou angažovanost;

24. požaduje, aby evropské orgány, členské státy, kandidátské a potenciální kandidátské země, vzdělávací instituce a subjekty občanské společnosti zintenzivnily své úsilí o podporu usmíření, zdržovaly se jakýchkoli pokusů o zneužívání historie pro politické účely a bojovaly proti historickému revizionismu a popírání historie v Evropské unii i mimo ni; připomíná význam těchto aspektů pro budoucí rozšíření Unie;

Výhled: odkaz minulosti a budoucnost EU

25. podporuje myšlenku „kultury vzpomínání“ a historické vědomí, která je založena na společných evropských hodnotách a postupech v přístupu k minulosti, ale zároveň se vyhýbá jakémukoli nepřiměřenému zplošťování nebo zjednodušování historie;

26. vyjadřuje naději, že na základě kritického sebehodnocení týkajícího se historie a historické odpovědnosti na vnitrostátní úrovni může započít skutečně evropská reflexní diskuse o minulosti našeho kontinentu, v jejímž rámci nebude historie zneužívána k mocenským politickým účelům, a vyjadřuje naději, že ze společné historické práce vyplyne „společenství osudu“ evropských národů;

27. předpokládá, že kolektivní vzpomínky nakonec přispějí k evropské veřejné sféře a stanou se její součástí, přičemž různé kultury historického povědomí se budou namísto toho, aby mezi sebou soupeřily, vzájemně doplňovat, a že přístup k historii se stane spíše občanskou otázkou, nikoli politickou;

°
° °

28. pověřuje svou předsedkyni, aby předala toto usnesení Radě a Komisi.